

«У ДУШЫ Я — КРАЯЗНАВЕЦ»

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

— «Імёны ў кантэксце эпох», якая выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», гэта ўжо другое перавыданне маёй кнігі пра славуных землякоў, зараз яна дапоўнена новымі звесткамі і здымкамі. Дагэтуль мы ведалі толькі трох Герояў Сацыялістычнай Працы — Віктара Якубава, Веру Буякову і Васіля Старавойтава. Я знайшоў інфармацыю яшчэ пра трох — Віктара Уса, Ганну Цэдрык і Станіслава Янчэўскага. Тая ж Ганна Цэдрык працавала свінаркай, у 1964 годзе атрымала званне Героя Сацыялістычнай працы за рэкордную колькасць парасят. Да яе нават машэраў прыязджаў. У гонар працавітай жанчыны ў аграгарадку Натальёўск Чэрвеньскага раёна ёсць вуліца, якая носіць яе імя. Яна пахаваная ў Чэрвеньскім раёне, я нават наведаў яе магілу. Станіслаў Янчэўскі нарадзіўся ў Бялынічах, потым з бацькамі пераехаў у Магілёў. У маладосці будаваў чыгунку ў Казахстане. Адночы прыехаў у Магілёў на адпачынак, даведаўся, што ў Салігорску будуюць калійны камбінат, і накіраваўся туды. За сваю плённую працу быў узнагароджаны высокай дзяржаўнай узнагародай. Знойдзена інфармацыя пра Віктара Уса. Яго сын, дарэчы, сёння губернатар Краснаярскага краю. Я яму перадаў сваю кнігу.

Нічога не ведалі мы і пра поўнага кавалера ордэна Славы — Аляксандра Кагуценку, які жыў у горадзе Каралёве Маскоўскай вобласці. Яму быў ужо 91 год, калі мы з ім пазнаёміліся. На жаль, сёлета ў лютым ён памёр, так і не паспеўшы здзейсніць сваю мару — яшчэ раз наведаць Бялынічы. У кнізе шмат новых імёнаў вучоных, дактароў навук, людзей, якія дасягнулі вышынь у розных сферах дзейнасці. Казімір Чарноўскі — вынаходнік падводнай лодкі. А Герасім Якушка быў даваенным архітэктарам Мінска. Яго бацька, каб сын паступіў у піцёрскі інстытут, прадаў каня. Памёр Якушка ў 1942-м ад тыфу, так і не ажыццявіўшы сваю мару перапрацаваць прываказальную плошчу.

— **Наколькі цяжка знаходзіць новыя імёны? Наогул, што становіцца стымулам для гэтых пошукаў?**

— У душы я краязнавец, мне цікава гэтым займацца. Пачуў дзесьці прозвішча, пачаў цікавіцца, у выніку атрымаў унікальную інфармацыю. Пра тую ж Ганну Цэдрык ніхто не ведаў, што яна родам з Бялыніцкага раёна. Шмат ураджэнцаў Бялыніччыны былі

генераламі. Напрыклад, генерал Мікалай Шаранкоў служыў намеснікам начальніка маскоўскай міліцыі. Генерал-маёр Іван Цімаховіч быў лётчыкам, пасля вайны выкладаў у Генштабе. А Іларыёна Фамічэнка я называю генералам ад журналістыкі. У 1938 годзе ён быў рэдактарам лeningradскай акруговай газеты, урыўкі паэмы Аляксандра Твардоўскага «Васіль Цёркін» выйшлі ўпершыню менавіта там. У 1942 годзе Фамічэнка быў прызначаны начальнікам палітуправлення Ленінградскага фронту, а ў 1945-м у Маскве ўзначаліў газету «Красная звезда». Наогул у Бялыніцкім раёне нарадзіліся два будучыя рэдактары «Красной звезды» — Міхаіл Ланда і Іларыён Фамічэнка. Зямляк Іларыёна Якаўлевіча — Сава Фамічэнка — таксама генерал, камандзір 266-й стралковай Арцёмаўска-Берлінскай Чырванасцяжнай ордэна Суворова II ступені стралковай дывізіі. Яшчэ адзін генерал-маёр, лаўрэат Ленінскай прэміі, прафесар, доктар тэхнічных навук Артур Усянкоў быў акадэмікам Расійскай акадэміі касманаўтыкі імя К. Цыялкоўскага, удзельнічаў у распрацоўцы і прыняцці на ўзбраенне стратэгічных ракетных комплексаў. Усіх генералаў пералічваць не буду, пра іх можна пачытаць у кнізе. Яшчэ дзве кнігі, якія я збіраюся прэзентаваць на Дні пісьменства, таксама краязнаўчыя. Кніга «...І Маці Божай памалюся» пра рэлігійны рух на тэрыторыі раёна ад язычніцтва да сённяшняга дня, гісторыю знаходжання

чудатворнага абраза Бялыніцкай Маці Божай. А «Васільковае поле Айчыны» — зборнік літаратурных твораў бялыніцкіх аўтараў.

— **Як доўга працавалі над усімі гэтымі кнігамі?**

— Месяц, — бянтэжыць суразмоўнік. — Калі сур'ёзна, у галаве ўсё гэта даўно ўжо было, заставалася выклаці на паперы. У пачатку адпачынку я дамовіўся з жонкай, што з 10 да 16 гадзін раблю ўсё па доме, а пасля мяне не чапаеш. І сядзеў калі да трох, калі да чатырох ночы. Адключыў інтэрнэт, каб не адцягваў увагу, і працаваў. «Васільковае поле Айчыны» можна выкарыстоўваць на ўроках мовы і літаратуры. Тут 37 аўтараў. Знайшоў каля 10 апавяданняў Вітольда Бялыніцкага-Бірулі — ён, аказваецца, пісаў не толькі карціны. Адно з іх увайшло ў гэтую кнігу. Аскар Кургануў, суаўтар вядомай пяцісерыйнай кінаэпапеі «Вызваленне», за сцэнарый да якой атрымаў званне лаўрэата Ленінскай прэміі, наогул вельмі цікавы чалавек. У 1980-я гады, калі я шукаў пра яго інфармацыю, ён працаваў журналістам у газеце «Известия». Напісаў туды, а ён ужо звольніўся. Я тады не ведаў, што ён з Бялыніч, бо ў крыніцах указвалася скажоная назва. А калі прыехаў у Бялынічы працаваць, даведаўся, што гэта ён і яго сапраўднае прозвішча Эстэркін. Ён сябраваў з Канстанцінам Сіманавым. У першыя дні вайны ішоў пешшу з Мінска ў Магілёў, дзе выпадкова сустрэўся з будучым аўтарам «Жывых і мёртвых». У кнізе ёсць яго апавяданні.

— **Сімвалам духоўнасці і асветніцтва ў Бялынічах з'яўляецца ікона Бялыніцкай Божай Маці. Магчыма, таму Бялыніччына багатая на знакамітых людзей, бо з самага пачатку была пацалаваная Богам. У сваёй кнізе пра рэлігійны рух вы адзначаеце і найбольш яркіх духоўных асоб, якія звязаны з гэтай зямлёй.**

— Так, знакаміты Мелхіседэк, Міхаіл Паеўскі, цэлы год служыў у нас ігуменам. А архімандрыт Іосіф, Міхаіл Чарноў, пэўны час узначальваў Казахстанскую і Алма-Ацінскую епархію. У савецкі час неаднаразова пазбаўляўся волі за «антысавецкую агітацыю». Быў таленавітым прапагандыстам. Пасля смерці Аляксія І разглядаўся як адзін з кандыдатаў на пост патрыярха, але ён адмовіўся. Іосіф, Мелхіседэк, Арсеній Смалянец — самыя вядомыя ў гісторыі Беларусі прапагандысты праваслаўнай царквы.

Бялынічы наогул выбраны для Дня пісьменства невыпадкава. Тут у XVII стагоддзі пры манастыры была друкарня, дзе пабачылі свет кнігі «Памінальнае слова на смерць Таццяны Сапегі» і «Ісус Хрыстос сведка праўдзівы чалавечай нікчэмнасці».

— **Бялыніцкая зямля знакамітая не толькі мастакамі і духоўнымі дзеячамі, але і сваімі пісьменнікамі і паэтамі.**

— У нас 21 член Саюза пісьменнікаў, з іх 16 чалавек — ураджэнцы Бялыніцкага раёна. Сярод тых, чья імёны і прадстаўляць не трэба, іх і так усе ведаюць — Ігар Шклярэўскі, Аскар Кургануў, Уладзімір Кароль, Наталля Батракова. Бацька Ігара Шклярэўскага Іван быў рэдактарам бялыніцкай газеты. У 1937 годзе ўпаўнаважаны ЦК КПБ(б) Зямцоў шукаў у Бялынічах ворагаў народа і знайшоў 19 чалавек, сярод якіх быў і Іван Шклярэўскі. Але праз дзевяць месяцаў усіх адпусцілі. Іван праваў пасля гэтага з журналістыкай і стаў працаваць настаўнікам. У Ігара Шклярэўскага ёсць пра гэта верш-згадка.

— **Як атрымалася, што вы, ураджэнец Краснапольшчыны, так захапіліся гісторыяй Бялыніцкага раёна?**

— Я нарадзіўся ў вёсцы Болін, яе больш няма на карце, знікла пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Часам я жартам называю сябе чалавекам без радзімы. Без спецыяльнага дазволу ў тое мястэчка, дзе прайшло маё дзяцінства, зараз і праехаць нельга. Толькі на Радаўніцу на могілкі прапускаюць, а так закрытая зона.

А што датычыцца любові да краязнаўства, то ў мяне настаўнікі былі добрыя ў журналістыцы. Гэта Сямён Сямёнаў, ураджэнец Чэрыкаўшчыны, які працаваў на маёй малой радзіме ў краснапольскай раёнцы, і Анатоль Ярохін — былы супрацоўнік выдавецтва «Полымя». Сямёнаў падбурхоўваў: а ты ведаеш, адкуль пайшла твая вёска Болін? І мне стала сорамна, што я не ведаю. Паехаў у архівы і знайшоў. Аказалася, што раней тут быў маёнтка пан Ракузы-Сушчэўскага. Сама вёска паўстала ў 1918 годзе, значную частку яе жыхароў склалі выхадцы з суседняй Старой Буды, якую яшчэ называлі Разаронай. Знайшліся фотаздымкі панскага палаца і возера. Ракуза-Сушчэўскі, дарэчы, быў гардэмарынам. Бялыніччына — мая другая радзіма, я тут жыў і павінен ведаць гісторыю гэтай зямлі. А ёй ёсць чым ганарыцца. У рамках Дня пісьменства пройдучь краязнаўчыя чытанні, у якіх прыме ўдзел каля 20 краязнаўцаў.

Нэлi ЗiГУЛЯ, фота аўтара.

Анонс

Слова стваральнае і слова разбуральнае

Міжнародныя сувязі беларускай літаратуры носяць дастаткова трывалы характар. У апошнія гады іх умацаванню і развіццю спрыяе і міжнародны гуманітарны інтэрнэт-партал «Сугучча: Літаратура і публіцыстыка краін Садружнасці». Спрыяюць і многія кніжныя праекты, якія падтрымлівае Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. У Мінску пабачылі свет кнігі на беларускай і рускай мовах цэлага шэрагу пісьменнікаў іншых дзяржаў — Валянціна Распуціна, Данііла Граніна, Яўгена Еўтушэнкі, Алеся Кажадуба, Валерыя Казакова, Барыса Косціна, Махтумкулі, Агагельды Аланазарава, Ато Хамдама, Рэна Харыса, Адама Ахматукаева, Валерыя Тургая, многіх іншых пісьменнікаў блізкага і далёкага замежжа.

Даўно стала традыцыяй правядзенне міжнароднага літаратурнага круглага стала «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго».

Вось і ў праграме Дня беларускага пісьменства, які сёлета праходзіць на Магілёўшчыне, у Бялынічах, — круглы стол беларускіх і замежных пісьменнікаў «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго. Слова стваральнае і слова разбуральнае».

Характар размовы прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі сёння ў многім залежыць адтуацыі, у якую ўвесь свет уцягнуў COVID-19. Традыцыя правядзення ў Беларусі сістэмнага дыялогу па пытаннях узаемазвязі мастацкай літаратуры, мастацкага слова, нацыянальнай культуры і ўвогуле сусветнай культуры з грамадскімі, сацыяльна-палітычнымі працэсамі адносіцца да 2007 года.

Менавіта тады, у прэдадзень Дня беларускага пісьменства, у Мінск прыехалі пісьменнікі з Сербіі, Балгарыі, Чарнагорыі, Расіі, іншых блізкіх і далёкіх краін. З таго, 2007 года заснавальнікамі традыцыянага міжнароднага круглага стала «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго» і працягваюць заставацца Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Саюз пісьменнікаў Беларусі.

Дыскусіі, спрэчкі, што нараджаліся на «беларускай літаратурна-мастацкай пляцоўцы», насілі і працягваюць насіць сяброўскі, добры дыпламатычны характар. Такія размовы дапамагаюць пашырыць уяўленні пра іншыя краіны ў Беларусі. І разам з тым — спрыяюць гуманітарнаму, культурнаму прасоўванню Беларусі, беларускай культуры ў сусветную прастору.

Развал Савецкага Саюза ў 1991 годзе, развіццё неза-

лежнасці, суверэнітэту асобных постсавецкіх дзяржаў разбурылі агульнасавецкі фармат «дружбы народаў — дружбы літаратур». Здарылася тое, што здарылася. Як выбраць з мінулых дзесяцігоддзяў добрыя старыя традыцыі? Як у новым часе навучыцца быць добрымі суседзямі і ісці наперад у міры і згодзе?

Вось і зараз, 5 верасня, у Бялынічах пра гэта пойдзе размова. Пра гэта будуць гаварыць беларускія літаратары, будуць прэзентаваць новыя мастацкія гуманітарныя ініцыятывы. Падключача да размовы ў віртуальным фармаце, праз інтэрнэт-прасторы, і паэты, празаікі, публіцысты, літаратурнаўцы з Расійскай Федэрацыі, Кітая, Казахстана, Таджыкістана, Узбекістана, Балгарыі, Сербіі, Чарнагорыі, з іншых краін свету.

Кастусь ЛАДУЦЬКА.

Добрыя навіны

У НОВЫ ГОД З НОВЫМ КАЛЕНДАРМ

Яны — насценныя, перакідныя — здаўна ўпрыгожвалі хаты беларусаў, прасвятлялі, узбагачалі ведамі і карыснымі парадамі, уздымалі настрой добрымі вершамі ці жартамі. А калі ўсё гэта яшчэ і на першай дзяржаўнай мове...

Днямі ў продаж паступіў новы календар «Родны край». На яго невялікіх старонках можна прачытаць пра нашых славуных папярэднікаў — юбіляраў 2021 года, пра зноў жа, нашыя вынаходніцтвы і адкрыцці, традыцыйныя святы і абрады. Знайсці адказы на заўжды актуальнае: як захаваць здароўе і бадзёрасць, як вырасціць багаты ўраджай, пабудаваць адносіны ў сям'і, знайсці свае карані, умацаваць сілу волі, не памыліцца ў выбары насення, прыгатаваць новыя стравы, што лепш есці на сняданак і што, напрыклад, рабіць са злосцю, калі хочацца яе спагнаць...

Дзякуючы гэтаму выданню чытач не прапусціць таксама святы (дзяржаўныя, прафесійныя, сусветныя...), свае і чужыя імяніны, знойдзе шмат карыснай інфармацыі з гісторыі нашых гарадоў і мястэчак...

Да ўсяго застаецца дадаць, што падрыхтавана гэтае выданне выдавецтвам «Беларусь». Тыраж яго 4500 паасобнікаў.

Алена ЕМЯЛЬЯНЧЫК.